

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Буклова Юрія Миколайовича на тему **«Національно-патріотичне виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (кінець XX – початок XXI ст.)»**», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

На сучасному етапі глобалізації державної політики важливого значення набуває національно-патріотичне виховання не лише молодого покоління, а й нації загалом. Актуальність проблеми дисертаційного дослідження Буклова Юрія Миколайовича викликана, по-перше, потребою збереження основ державності, цілісності України як територіальної одиниці; по-друге, зумовлюється підвищенням у школярів інтересу до цінностей свого народу, необхідністю формування патріотів України ще у шкільному середовищі.

У цьому контексті наболілим є питання формування національної свідомості, громадянськості учнівської молоді. Тому цілком зрозуміло, що за таких обставин висувуються нові вимоги до національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі.

Загалом дослідження особливостей національно-патріотичного виховання вкрай важливе для розвитку національної освітньої системи, оскільки сприяє формуванню нових педагогічних ідей. Накопичені суспільством знання та досвід дають можливість успішно вирішувати ті завдання, які нині стоять перед суспільством.

Звернення до вивчення, аналізу, переосмислення недалекого минулого, як справедливо зауважує дисертант, є необхідним для розв'язання виявлених у роботі суперечностей між: суспільною значущістю національно-патріотичного виховання учнівської молоді і недостатнім рівнем його реалізації у позакласній та позашкільній виховній роботі зі школярами; необхідністю використання інтерактивних форм і методів національно-патріотичного виховання учнів та

відсутністю належного навчально-методичного забезпечення освітньо-виховного процесу; потребою громадянського суспільства у взаємодії різних культурно-освітніх і громадських інституцій щодо здійснення національно-патріотичного виховання учнівської молоді і недостатнім рівнем готовності педагогів до організації та здійснення такої діяльності.

Вивчення досвіду теоретичних і практичних надбань національно-патріотичного виховання учнівської молоді, основних напрямків його розвитку, виокремлення позитивних ідей є затребуване сьогоднішніми реаліями і відповідає викликам часу, що свідчить про актуальність і своєчасність дослідження Ю.М. Буклова.

Актуальність і значущість рецензованої роботи підтверджується й тим, що дисертація є складовою науково-дослідницької роботи кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складова комплексної наукової проблеми «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0113U001233). Тема дисертації затверджена вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 09.02.2017 р.).

Аналізуючи дисертаційне дослідження, відзначаємо, що автор цілком обґрунтовано підкреслює необхідність вивчення досвіду національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (кінець XX – початок XXI ст.)».

На основі цього доцільною є постановка мети роботи, яка передбачає систематизацію теоретичних ідей й узагальнення досвіду національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (кінець XX – початок XXI ст.). Відповідно до мети автором визначено завдання дослідження, які успішно реалізовані, об'єкт та предмет наукового пошуку.

Методи, застосовані у дослідженні (історико-педагогічний аналіз і синтез,

герменевтичний, порівняльно-історичний аналізи, діахронний і синхронний методи та інші) є адекватними до визначених завдань.

Методологічна база є достатньою обґрунтованою, що забезпечено комплексністю використання теоретико-методологічних прийомів, глибоким вивченням та аналізом вітчизняних й іноземних наукових джерел, коректним застосуванням методів наукового аналізу, логічністю теоретичних узагальнень.

Позитивним є теоретичне обґрунтування вихідних положень дослідження та його наукової новизни. Усе це дало змогу здобувачу виконати самостійну й цікаву наукову роботу.

Аналіз структури дисертаційної роботи свідчить, що вона побудована у відповідності до логіки поставлених і розв'язаних наукових завдань. Її обсяг та оформлення відповідають чинним вимогам. Науковий апарат дисертації сформульований грамотно.

Автором чітко і науково обґрунтовано хронологічні межі дослідження, простежується їх доцільність, що допомогло здобувачу виконати самостійне наукове дослідження.

Безперечно, робота має наукову новизну, яка, зокрема, полягає у тому, що в дисертації на основі аналізу широкого кола джерел та наукової літератури вперше системно проаналізовано національно-патріотичне виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (кінець XX – початок XXI ст.).

Вірогідність і достовірність отриманих результатів обумовлено ґрунтовним вивченням здобувачем джерельної бази дослідження (328 джерел, з них 52 іноземними мовами), її відбором, що дало змогу відтворити особливості національно-патріотичного виховання учнівської молоді у досліджуваний період. Вагомим є інформаційний матеріал, представлений у додатках, розширює та обґрунтовує репрезентативність поданих матеріалів.

До здобутків дисертанта відносимо визначення поняття «національно-патріотичне виховання учнівської молоді» як історико-педагогічного феномену, запропоновану періодизацію формування змісту національно-патріотичного

виховання у визначених хронологічних межах, в основу якої покладено обґрунтовані критерії (суспільно-політичні чинники; нормативно-правова база регулювання освітньої сфери; завдання та напрями національно-патріотичного виховання; ставлення до учня, процесу його розвитку у взаємодії із соціальним середовищем): *перший* (1991–2004 рр.) – етап становлення змісту національно-патріотичного виховання учнівської молоді, підґрунтям якого стала ідеологія державотворення; *другий* (2004–2014 рр.) – етап поглиблення сутності патріотичного виховання, орієнтація на громадянський аспект; *третій* (2014–2018 рр.) – етап удосконалення теоретико-методичних засад національно-патріотичного виховання, в основу якого покладено громадянсько-патріотичний, військово-патріотичний, духовно-моральний компоненти та конкретно спрямовані форми виховної роботи; з'ясовано нормативно-правову основу змісту національно-патріотичного виховання учнів середнього і старшого шкільного віку у позакласній і позашкільній виховній роботі; схарактеризовано педагогічний інструментарій національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (1991–2018 рр.).

Варті уваги проаналізовані соціально-педагогічні засади позакласної та позашкільної роботи у контексті національно-патріотичного виховання учнівської молоді (кінець XX – початок XXI ст.).

Вагомим внеском для здобувача є понятійно-категоріальний з базових понять дослідження («патріотизм», «національно-патріотичне виховання»; «позакласна та позашкільна виховна робота» тощо).

Важливим аспектом роботи є показ ролі українських громадських організацій у національно-патріотичному вихованні учнів, положення щодо доцільності екстраполяції досвіду національно-патріотичного виховання у сучасну теорію і практику виховної роботи з учнівською молоддю

Ю.М. Буклов переконливо довів, що узагальнення соціально-педагогічних засад позакласної та позашкільної роботи з національно-патріотичного виховання учнівської молоді дало змогу виокремити такі педагогічні умови: добровільний та

особистісно-мотиваційний характер її участі у позакласній та позашкільній виховній роботі; залучення учнів до суспільно значущої та соціально-проектної діяльності з метою виховання ціннісних орієнтацій учня; орієнтація на діяльнісний підхід при виборі інноваційних форм й інтерактивних методів у позакласній та позашкільній виховній роботі; вивчення й урахування індивідуальних особливостей учня тощо.

Відзначимо й практичне значення дослідження, яке полягає, насамперед, у розробці та впровадженні авторської програми спецкурсу «Національно-патріотичне виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі».

Основні положення, висновки та рекомендації дослідження впроваджено у педагогічний процес низки закладів вищої і середньої освіти України, що засвідчують відповідні довідки: ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка № 2028/01-12 від 12.06.2018 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/17-1454 від 30.05.2018 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 569 від 31.05.2018 р.), Класичного приватного університету (довідка № 615 від 04.06.2018 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 257 від 31.05.2018 р.), КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (протокол № 01-23/316 від 31.05.2018 р.), Любарської ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2, Великодеревишівської ЗОШ І–ІІІ ступенів, Мотовилівської ЗОШ І–ІІІ ступенів імені І.М. Мороза, Любарської гімназії № 1 Житомирської обл. (довідка № 348 від 10.05.2018 р.), загальноосвітніх шкіл І–ІІІ ступенів № 1 імені Івана Франка та № 4 м. Дрогобич (довідка № 01-4/870 від 07.06.2018 р.), у діяльність громадських організацій м. Дрогобич Львівської обл. (довідка № 77-М від 15.05.2018 р.).

Не викликає сумніву достовірність отриманих наукових результатів, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження, що забезпечується належною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням адекватних методів, широтою апробацією та впровадженням наукових розробок у педагогічний процес

вищих навчальних закладів.

Основні результати дослідження відображені у 14 одноосібних публікаціях, із них 6 статей у фахових науково-педагогічних виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 6 – у збірниках матеріалів конференцій.

Апробація результатів роботи не викликає сумніву, адже була здійснена на 10 міжнародних, 6 всеукраїнських та 1 регіональній науково-практичних конференціях.

Результати і висновки дисертації можуть бути використані для оновлення змісту таких навчальних курсів у ЗВО; при розробці спецкурсів і спецсемінарів для студентів педагогічних закладів вищої освіти; вчителями у роботі з дітьми середнього та старшого шкільного віку у позакласній та позашкільній виховній діяльності, для підготовки підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Отримані результати можуть стати підґрунтям для подальших педагогічних досліджень з метою удосконалення і оновлення змісту виховної роботи у школі та позашкільних закладах.

Дисертація добре ілюстрована містить 7 таблиць, 9 рисунків.

Все вищезазначене засвідчує високий рівень теоретичної підготовки здобувача, його внесок у вирішення конкретних наукових проблем і дозволяє зробити висновок про достатній рівень її кваліфікації.

Автореферат дисертації оформлено згідно з існуючими вимогами, його зміст відповідає змісту дисертації та дозволяє скласти повне уявлення про логіку, послідовність, основні методи, хід та результати дослідження.

Оцінюючи загалом позитивно дисертаційне дослідження Ю.М. Буклова, звертаємо увагу на деякі недоліки і упущення:

1. Аналіз історико-педагогічної проблеми, порушеної у дисертаційному дослідженні, потребує вивчення більшої кількості електронних видань, сайтів шкіл, громадських організацій тощо, які містять необхідні матеріали для детального висвітлення вже відомих фактів.

2. Пропонуючи авторську періодизацію формування змісту національно-патріотичного виховання у визначених хронологічних межах, автору необхідно було детальніше охарактеризувати вже наявні періодизації освітньої думки в Україні.

3. У дисертації подано авторські ідеї щодо використання досвіду національно-патріотичного виховання у позакласній та позашкільній роботі, доцільно було б надати розгорнуту характеристику цих ідей.

4. У дисертації на с.124 подана «Модель національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній роботі». Однак вважаємо, що варто було б представити у таблиці конкретніше методи, форми, технології національно-патріотичного виховання учнівської молоді у досліджуваній період і відповідно охарактеризувати її в тексті.

5. Робота б виграла, якщо б дисертант розкрив перспективи подальшої роботи з національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі.

Однак, висловлені зауваження і побажання не є принциповими і мають дискусійний характер, та суттєво не впливають на його загальну позитивну оцінку. Дисертаційна робота виконана на достатньому науково-теоретичному рівні, містить різноплановий, систематизований і ретельно опрацьований автором новий матеріал, суттєві для сучасної історико-педагогічної науки нові теоретичні результати.

Загальний висновок: Аналіз дисертації, автореферату, опублікованих праць дає підстави для висновку: дисертаційна робота Буклова Юрія Миколайовича «Національно-патріотичне виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (кінець XX – початок XXI ст.)» є завершеним самостійним дослідженням актуальної проблеми, яка за своїм змістом, рівнем новизни і практичними значенням здобутих результатів відповідає пп. 9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій та відповідають паспортів обраної спеціальності. Це дає підстави для присудження Буклову Юрію Миколайовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 □ загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки імені
Б. Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»



Д.М. Прокопів

